BLIK OP DE WEEK

Theoloog mag wel wat vaker luisteren naar tips uit het bedrijfsleven

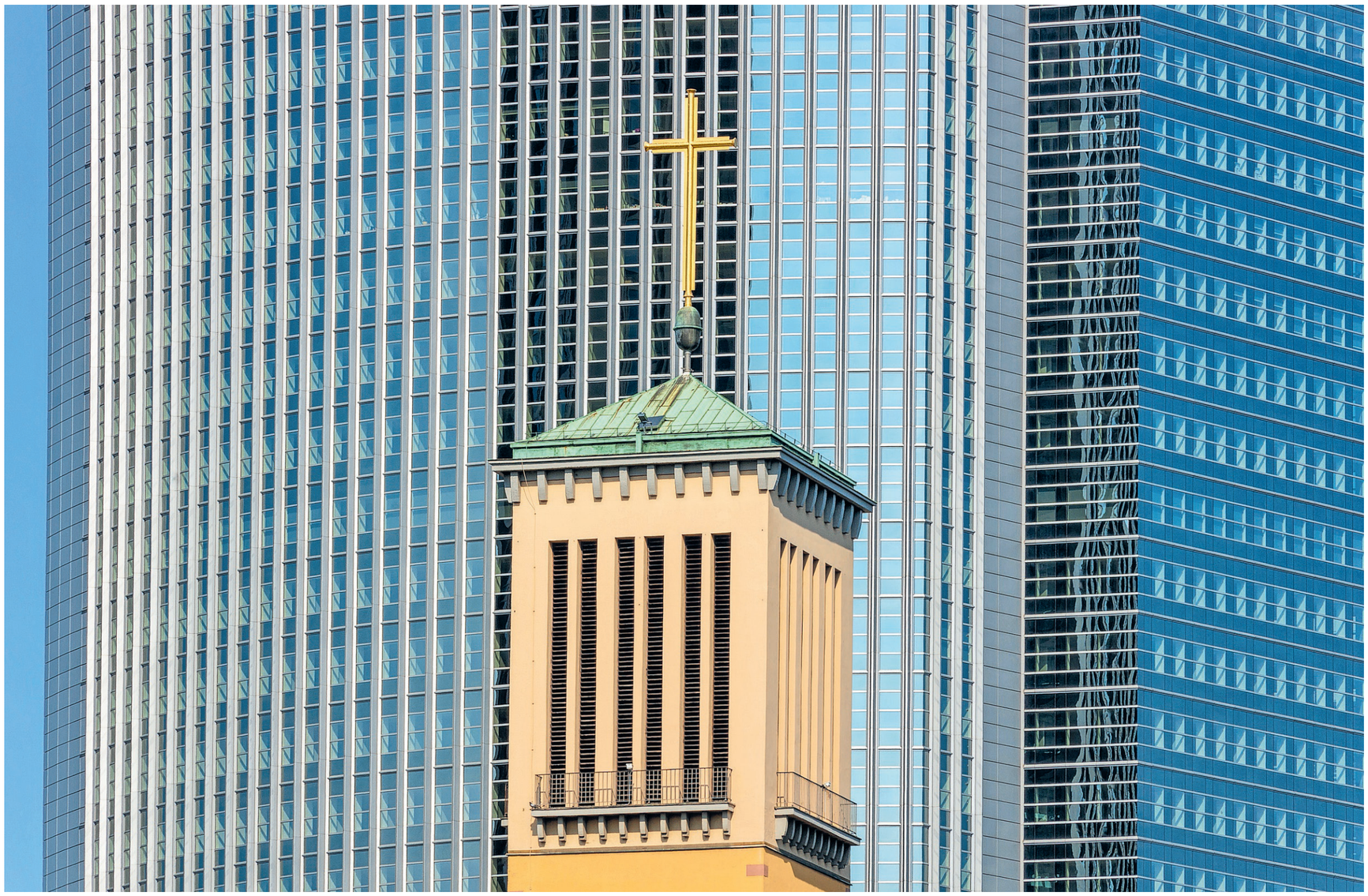

Het is vaak alsof je zondags in de kerk al je werk uit de rest van de week achter je moet laten. Maak die kloof kleiner. Foto: zakendistrict in Frankfurt. **beeld: Getty**

Bedrijfskunde gaat over het ophouden van de schone schijn, hoort theoloog en bedrijfskundige Tabitha van Krimpen vaak zeggen. Bedrijven halen volgens haar veel inspiratie uit de theologie. Theologen mogen dus nu ook weleens wat beter gaan luisteren naar bedrijfskundigen.

Theologie en bedrijfskunde, de dominee en de koopman; vaak is het geen goede combinatie. ‘De penningmeester van een kerk zit bij de bank tegenover iemand die geen weet heeft van hoe een kerk in elkaar zit. En andersom geldt ook: mensen bij de kerk spreken vaak niet de bancaire taal’, zei Joost Schelling, directeur vereniging kerkrentmeesterlijk beheer (*ND*, 13 maart) over de PKN die duurzaam gaat beleggen.
Vanuit de kerk bezien spreekt het bedrijfsleven de taal van efficiëntie, van trends en hypes, van managen, van snel resultaat en oppervlakkigheid. In de kerk daarentegen gaat het over de grote vragen, wat er écht toe doet in het leven, over reflectie, vertraging, de verbinding met God, het hogere, zo is de gedachte.
‘Theologen hebben het niet zo op bedrijfskundigen’, zei een collega-theoloog recent. ‘Bedrijfskunde gaat toch erg over het ophouden van de schone schijn in de ogen van veel theologen.’ Ik denk dat die observatie klopt.

Twee werelden

Toen ik negen jaar geleden met mijn studies theologie en bedrijfskunde begon, kwam ik er al snel achter dat het twee gescheiden werelden zijn. Niet alleen vormde de grootschaligheid van de studie bedrijfskunde een groot contrast met het kleine groepje jonge en oude theologiestudenten. Ook waren bij bedrijfskunde praktische groepsopdrachten de standaard: een advies aan een organisatie uitbrengen, een marketingplan schrijven, de bedrijfsstrategie analyseren. Voor theologie hoefde ik vrijwel nooit samen te werken en ging ik zelf aan de slag met de boeken die ik in de universiteitsbibliotheek vond. Waar bedrijfskundigen houden van aanpakken en aan de slag in de praktijk, zijn theologen bedachtzamer en nemen ze de tijd om hun woorden zorgvuldig af te wegen. Twee verschillende disciplines, soorten mensen en werelden.
Toch is dat niet altijd het geval geweest. Historisch gezien is er binnen de theologie veel nagedacht over bedrijfskundige en economische onderwerpen.
In het boek *Hemelse zaken* laat econoom en filosoof Joost Hengstmengel zien hoeveel aandacht de kerkvaders hadden voor economische thema’s als eigendom, arbeid, rijkdom en armoede.
Zo stelt Augustinus in *Sermo 50* dat geld eigenlijk neutraal is, maar goed of slecht wordt door degene die het in handen heeft. Arbeid werd in de vroege kerk erg belangrijk gevonden en volgens de Griekse kerkvader Clemens van Alexandrië is het goed om aalmoezen te geven, maar moet er wel een prikkel blijven om te gaan werken. Bedelen terwijl je best zou kunnen werken is uit den boze.
Ook in de kloostertraditie wordt het belang van de organisatie en goed leiderschap benadrukt. In de Regel van Benedictus staat over de abt: ‘Hij beseft dus wat een moeilijke en zware taak hij op zich neemt: leidsman van zielen te zijn en uiteenlopende karakters tot hun recht te laten komen.’
In de bedrijfskunde is veel invloed te vinden vanuit de theologie, terwijl dat omgekeerd niet zo het geval is. Het bedrijfsleven is doorspekt met theologische taal en verschillende bedrijfskundigen wijzen erop dat de manier waarop we over organisaties denken diepgaand gevormd is door theologische concepten. Zoals dat wat heilig is apart wordt gezet, weg van het gewone, zo gaat hiërarchie in organisaties ook over apart zetten, over onderscheid maken tussen laag en hoog. In zijn *Summa Theologica* (geschreven tussen 1265 en 1274) verbindt Thomas van Aquino hiërarchie direct met het heilige en schrijft dat hiërarchie een heilige regel betekent die zowel tussen mensen als tussen engelen bestaat. De lage aardse hiërarchie weerspiegelt volgens hem de hemelse hiërarchie hoog in de hemel.
Ook bij recente bedrijfskundige theorieën zijn theologische invloeden te vinden. Dienend leiderschap, geïntroduceerd door managementdenker Greenleaf, wordt vaak geassocieerd met het beeld van Christus die zich dienstbaar opstelt en de voeten van anderen wast.

Voor elk inventief idee is er wel een theoloog of predikant die een ‘nee’ theologisch kan uitleggen.

Kloof kerk en werk

Theologie popt dus regelmatig op binnen de bedrijfskunde. Hoewel er andersom theologische aandacht is voor leiderschap in kerkelijke context en de organisatorische kant van kerk-zijn, aarzelen theologen en kerkleiders vaak om gebruik te maken van bedrijfskundige inzichten. Zeker binnen traditionele kerken. ‘In de kerk moet het in de eerste plaats over God gaan’, wordt dan gezegd, alsof daarmee de kous af is en de praktijk van kerk-zijn er niet toe doet.
De kloof tussen theologie en bedrijfskunde gaat niet enkel over de kloof tussen twee disciplines, maar over die tussen kerk en wereld, het spirituele en het materiële, geloof en werk.
Het is vaak alsof je zondags in de kerk alles van de rest van de week achter je moet laten, schrijft theoloog Matthew Kaemingk in het boek *Work en Worship*. Hij legt er de vinger op hoe preken, liederen en gebeden duidelijk maken dat je in de kerk dicht bij God bent. De wereld daarbuiten is profaan, niet heilig en verder verwijderd van God. Met de mooie liederen - *Worship for Workers* – hoopt Kaemingk de kloof tussen kerk en werk kleiner te maken.
Ik ben ervan overtuigd dat kerk en theologie veel meer baat kunnen hebben bij bedrijfskundige theorieën en inzichten. Steeds meer kerken krijgen te maken met minder leden, vrijwilligers en financiën. Vragen rond goed leiderschap worden steeds belangrijker: hoe onderneem je als kerk en hoe ziet de financiële kant van gebouwen en de grond eruit?
Daarnaast kan de meer op de praktijk gerichte bedrijfskunde kerken ondersteunen in het centraal stellen van het evangelie en hoe hun boodschap het beste gecommuniceerd kan worden, juist nu er een hernieuwde interesse in het christelijk geloof lijkt te zijn (*ND* 19 maart).
Waarom niet adverteren in de sportschool: ‘Niet alleen je lijf, ook je ziel op adem laten komen. Welkom in de kerk!’
Hoewel theologische bedachtzaamheid en vertraging belangrijk zijn in onze snelle tijd, kan het ook voor verlamming zorgen. Visie- en beleidsdocumenten opstellen met de juiste woorden en onderliggende theologische visie worden dan belangrijker dan de leefwereld van mensen en het zoeken naar nieuwe manieren voor geloof en kerk. Voor elk inventief idee is er wel een theoloog of predikant die een ‘nee’ theologisch kan uitleggen.
In een tijd waarin steeds meer jongeren zoeken naar zin en open staan voor het geloof, liggen er genoeg kansen voor de kerk. Nieuwe wegen en een verbindende taal zijn nodig om de grenzen van de theologie en de kerkmuren te doorbreken. Ik hoop dat de verschillende werelden van bedrijfskunde en theologie elkaar meer zullen omarmen in kerk, bedrijf, onderwijs en onderzoek.

Voor theologie hoefde ik vrijwel nooit samen te werken en ging ik zelf aan de slag met de boeken.

Tabitha van Krimpen
theoloog en bedrijfskundige, promovenda Vrije Universiteit (bedrijfskunde) en Protestantse Theologische Universiteit